

Husdyrbeite på Hardangervidda

Yngve Rekdal

Hardangervidda har store beiteressursar. Det finst jamt gode beite for sau over det meste av Vidda. Eit dyretal tilsvarande omlag 27 000 saueeiningar beita innafor granskingsområdet i 2007, og desse bruka 37 prosent av arealet. Sentrale delar av Vidda har lite eller ikkje sau. Det er store variasjonar i dyretal mellom beitelag, men det er få lag ein har grunn til å tru har for høgt beitebelegg. Det motsette er oftast tilfelle, og dei fleste beitelag burde ha rom for ei monaleg auke av dyretalet.

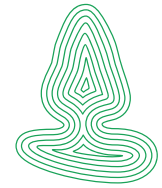
Bakgrunn

Norsk institutt for skog og landskap har utført ei beitegranskning for store delar av Hardangervidda (6589 km²). Det er laga ei vurdering av beitetilhøva for heile Vidda, og det er gjeve nærare omtale av 7 beitelag med tilråing av dyretal for laga.

Granskninga byggjer på ei ressurskartlegging utført i Skog og landskap sitt landsdekkande nett av prøveflater for prosjektet "Arealrekneskap for utmark" (AR 18x18). Det er vidare nytta satellittfoto tolka i 5 arealklasser for å få uttrykk for beite kvalitet ned på beitelagsnivå. Det Kgl. Selskapet for Norges Vel sine beitegranskningar for Buskerud, Hordaland og Telemark frå 1940 og 50-talet, og eige feltarbeid på Vidda, har òg vore viktig grunnlag for dette arbeidet.

Hardangervidda

Det meste av Hardangervidda er eit roleg høg fjellsplatå 1200-1400 moh. I vest blir terrenget meir kupert og mykje areal i sørvest ligg 1400-1600 moh. Også i nord blir terrenget meir kupert. Berggrunnen har store variasjonar. Kontrasten går mest mellom områda med kambrosilurberg på Hordalandsdelen av Vidda, og dei næringsfattige gneis- og granittområda i Buskerud og Telemark. Næringsfattig er også kvartsittberggrunnen i sørvest. Lite lausavleiringar gjev her i tillegg eit landskap med mykje bart fjell. I aust er terrenget flatare med lausmassar som kan vera djupe. Verlaget på Hardangervidda er prega av at Vidda ligg på overgangen mellom kyst- og innlandsklima. På den vestlege delen av Vidda vil nedbøren vera mykje høgare enn i aust.

skog+
landskap

Sau på beite ved Oddevyrvatnet. Foto: J. Hofsten, Skog og landskap.

Hardangervidda har store beiteressursar. Det finst jamt gode beite for sau over det meste av Vidda. Produksjonsresultat frå Sauekontrollen stadfestar dette med vektorer som for det meste ligg høgt i høve til kringliggande beiteområde. Dei beste beita er likevel å finne i område med næringsrike bergartar som til dømes området innafor trekanten Bjoreidalen - Kvennsjøen - Stavali. Mykje av beitet er høgtliggande og kjem derfor seint, dette gjeld særleg på vestsida der det i tillegg er mykje snø.

Eit dyretal tilsvarande omlag 27 000 saueeiningar beita innafor granskingsområdet i 2007, og desse bruka 37 prosent av arealet. I Buskerud vart 61 prosent av arealet bruka, medan tilsvarande for Hordaland var 38 prosent. I Telemark er det i første rekkje randområda i sør som blir nytta, og dette utgjør berre 21 prosent av arealet som fylket har i granskingsområdet. Sentrale delar av Vidda har lite eller ikkje sau. Beitetrykket samla for granskingsområdet er lågt med 4 sau per km² totalt landareal. For områda som blir bruka av beitelag er beitetrykket kring 10 sau per km².

Store variasjonar

Det er store variasjonar i dyretal mellom beitelag, men det er få lag ein har grunn til å tru har for høgt beitebelegg. Det motsette er oftast tilfelle, og dei fleste beitelag burde ha rom for ei monaleg auke av dyretalet. Dei tala

vi har for beitetrykk seier ikkje noko om korleis dyra fordeler seg innafør laga. Stadvis kan det derfor forekoma større konsentrasjonar som kan gje svært høgt beitetrykk.

For sju beitelag er det gjeve nærare omtale av beitetilhøva. Her er det sett på ressursgrunnlaget for beiting, og korleis areala fordeler seg på beiteklasser. Nyttbart beite er eit viktig omgrep i beitevurdering. Frå 27 til 52 prosent av arealet til dei ulike beitelaga kan reknast som nyttbart beite. Tiltrådd sauetal per km² nyttbart beiteareal varierer etter beitekvalitet og produktivitet frå 40-80 sau per km² nyttbart beite. Dei fleste av beitelaga som er nærare granska, ser ut til å kunne tåle ein god auke i dyretal. Dersom ein køyrer same modell som er gjort for beitelaga, for heile Vidda, og set 30 sau per km² nyttbart areal, kan tiltrådd sauetalet settast mellom 70 000 - 85 000 sau. Det vil seie om lag ei tredobling i høve til dagens sauetalet.

Resultata frå denne granskinga må sjåast på berre som grove rettleiande tal. Dette av di det er usikkerheit i mange av dei data den byggjer på. Det hadde mellom anna vore ønskjeleg med eit tettare flatenett, og det kan ligge ei usikkerheit i avgrensinga av beitelag som kan gje eit feil uttrykk for kva område som verkeleg blir bruka. Det er heller ikkje innhenta lokalkunnskap om beitelaga. Dei gjevne dyretala per beitelag forutset jamn utnytting, og det er ei stor utfordring å få dette til. Skal ein koma nærare eit høveleg dyretal på beitelagsnivå,

må ein utføre meir inngåande registreringar av ressursgrunnlaget ved vegetasjonskartlegging.

Dyretalet som er berekna er eit uttrykk for eit samla matfat som også andre beitande dyr kan ta sin del av, til dømes reinsstammen i området. Valet av beiteplanter og vegetasjonstypar vil i stor grad vera felles for sau og rein på Hardangervidda. Bruken av terrenget kan likevel vera ulik både i tid og rom slik at graden av beiteoverlapp er vanskeleg å berekne. Reinen har dessutan tilgang til store areal der det er lite sau i dag. Det samla beitetrykket på sommarbeitet er no truleg så lite at sau og rein har nytte av kvarandre gjennom å gje ei avbeiting som held kultiveringa av vegetasjonen oppe.

Tiltrådd dyretal er i første rekkje gjeve ut frå ei vurdering av ressursgrunnlaget ved samansettinga av vegetasjonstypar og kor mykje fôr desse produserer for beitedyr. Målsettinga med beitebruken er optimal produksjon av kjøt og ull, samstundes som ein tek vare på ressursgrunnlaget på lang sikt. Det vil seie at det ligg ei næringsmessig målsetting bak ei slik tilråding. Andre målsettingar for bruk og forvaltning av areala på Hardangervidda kan koma ut med andre tiltrådde dyretal.

Takk til

Arbeidet er gjort på oppdrag frå prosjektet "Ecological effects of sheep grazing and the economy of sustainable husbandry in alpine habitats" (NFR, program "Landskap i endring").

I Sledalen, på vestsida av Hardangervidda, er det store areal med lågurteng og grunn grasmyr, som er dei finaste beite for sau. Foto: J. Hofsten, Skog og landskap.